

Betreft: Reactie Stichting AAP op conceptbesluit gezelschapsdieren (Wet dieren)

Almere, 8 april 2011

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij ontvangt u in het kader van de internetconsultatie een reactie van Stichting AAP op het conceptbesluit gezelschapsdieren (Wet dieren). AAP hoopt met deze reactie een constructieve bijdrage te leveren aan het beleid ten aanzien van dieren in het algemeen, en uitheemse zoogdieren in het bijzonder.

Stichting AAP

AAP is een opvangcentrum voor uitheemse zoogdieren. De dieren bij AAP komen onder meer van particulieren die de zorg voor een dier niet meer op zich kunnen of willen nemen. AAP wordt dagelijks geconfronteerd met de gevolgen van niet sluitende wet- en regelgeving in Nederland en de Europese Unie. AAP kan de toestroom van de dieren niet aan. Er worden veel meer dieren aangemeld dan dat er plek is in het opvangcentrum in Almere, waardoor veel dieren enige tijd moeten wachten voor ze kunnen worden geholpen. Voor veel dieren komt de opvangplek uiteindelijk te laat! Daarom is het beperken van de instroom door goede (handhaving op) wet- en regelgeving van groot belang.

Samenvatting

In deze reactie zal achtereenvolgens worden ingegaan op enkele begripsbepalingen, op de verschillen in benadering van honden en katten en andere gezelschapsdieren, en op gezelschapsdieren die voor andere 'gebruiksdoelen' worden gehouden. Daarnaast zullen we kort ingaan op de procedure. Voor een uitvoerige reactie op deze en andere punten, verwijzen we u graag naar de reactie van de Coalitie Dierenwelzijns-Organisaties Nederland (CDON) – waar AAP ook lid van is - van 8 april 2011.

Begripsbepaling gezelschapsdieren

AAP is blij dat het conceptbesluit gezelschapsdieren betrekking heeft op vele soorten gezelschapsdieren en niet tot honden en katten beperkt is. Door bedrijfsmatige activiteiten zoals het fokken en verhandelen van gezelschapsdieren te verbieden, tenzij aan de voorwaarden uit het besluit voldaan is, wordt uitwerking gegeven aan het 'Nee, tenzij' principe van de Wet dieren.

Het is echter onduidelijk wat de exacte reikwijdte is van het begrip gezelschapsdieren en de werkingsfeer van het conceptbesluit. In de Nota van Toelichting (NvT, pagina 15) staat: "Bepalend voor de reikwijdte van het begrip gezelschapsdieren is het gebruik waarvoor het betreffende dier bestemd is." Deze toelichting doet geen recht aan de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren, zoals die in artikel 1.3 van de Wet dieren is opgenomen. Wanneer het gebruiksdoel 'liefhebberij of gezelschap' bepaalt of een dier een gezelschapsdier is of niet, wordt er namelijk bij voorbaat van uit gegaan dat het gebruik van dieren voor dit doel gerechtvaardigd is, terwijl dit volgens AAP voorafgegaan dient te worden door een ethische afweging. De belangen van het dier zouden in die afweging nadrukkelijk een rol moeten spelen.

In tegenstelling tot de formulering op pagina 15 van de NvT over de reikwijdte van het begrip gezelschapsdieren, wordt onder artikel 1 een limitatieve lijst genoemd, waaruit blijkt dat toch niet alle dieren die voor liefhebberij of gezelschap gehouden worden als gezelschapsdier worden gezien, maar slechts een beperkt deel van die dieren. De limitatieve opsomming bestaat uit verschillende klassen, ordes, soorten en ondersoorten en lijkt niet het resultaat te zijn van een zorgvuldige ethische afweging. Als deze lijst al tot stand is gekomen na een afweging van verschillende belangen, dan is in ieder geval niet duidelijk welke belangen dat geweest zijn en hoe de afweging heeft plaats gevonden. Zo wordt bijvoorbeeld gesproken over *kleine* knaagdieren. Dit is een subjectieve beschrijving, die niet verder wordt toegelicht of omschreven en

voor verwarring kan zorgen. Zijn capibara's of prairiehonden kleine knaagdieren? Of worden hier alleen dwerghamsters en dwergmuizen bedoeld? Voor vogels is de wijze waarop zij gehuisvest zijn, te weten een volièrre of een kooi, bepalend of ze onder het begrip gezelschapsdier vallen. Ook dit is verwarrend.

AAP zou u in overweging willen geven om alleen die dieren die zonder problemen gehouden kunnen worden, als gezelschapsdier aan te merken. Hierbij denken wij niet alleen aan problemen met betrekking tot het welzijn van de dieren, maar ook aan risico's voor verspreiding van dierziekten, aan gevaar voor de volksgezondheid (zoönosen, bijt- en krabwonden) en aan gevaar voor faunavervalsing bij ontsnapping van de dieren. Een koppeling met de positieflijst, zoals beschreven in het ontwerpbesluit Houders van dieren, ligt wat AAP betreft dan ook zeer voor de hand. Dieren die niet op de positieflijst staan, mogen niet worden gehouden. Dit zou in eerste instantie voor zoogdieren kunnen gelden, maar daarna vanzelfsprekend ook voor vogels, reptielen, amfibieën, vissen en ongewervelde dieren.

AAP wordt vrijwel dagelijks geconfronteerd met de gevolgen van het ontbreken van een deugdelijke positieflijst en ziet daarbij dat het houden van dieren vaak gepaard gaat met ernstig ongerief en grote gezondheids- en welzijnsproblemen. Een deel van deze problemen zijn ook beschreven in het rapport *Ongerief bij Gezelschapsdieren*¹, dat in juni 2010 door onderzoekers van de Wageningen UR en de Universiteit van Utrecht (WUR/UU) in opdracht van het toenmalige ministerie van LNV gemaakt werd. Voor een meer gedetailleerde visie op de positieflijst verwijzen wij u graag naar onze reactie op het conceptbesluit Houders van dieren d.d.30 maart 2010 (zie bijlage).

Het begrip socialisatie

Het is positief dat in het conceptbesluit Gezelschapsdieren niet alleen aandacht wordt geschonken aan lichamelijk welzijn en gezondheid van gezelschapsdieren, maar ook aan sociale aspecten. Wij willen bij de begripsbepaling over socialisatie wel een kanttekening plaatsen. In artikel 1 wordt socialisatie omschreven als "Het leren ontwikkelen en tonen van aangepast gedrag aan houderijomstandigheden, gedurende de periode waarin het dier daar ontvankelijk voor is." Hoewel het aanpassen aan de houderijomstandigheden in het belang van de gehouden dieren kan zijn, wordt hierbij volledig voorbij gegaan aan het belang van het uitoefenen van natuurlijk gedrag. Als door het natuurlijk gedrag van een dier, het dier zich niet kan aanpassen aan de houderijomstandigheden, dan zou het dier niet gehouden moeten worden en ook niet op de positieflijst voor gezelschapsdieren thuis horen, zoals bedoeld in het ontwerpbesluit Houders van dieren.

In de begripsbepaling van artikel 1 wordt socialisatie enkel gerelateerd aan de mens en niet vanuit het dier benaderd. Dat is opmerkelijk, aangezien socialisatie door de dieren zelf (familierelaties), erg belangrijk kan zijn voor dieren. Het rapport *Ongerief bij gezelschapsdieren* van WUR/UU concludeert dat "gebrekkige socialisatie kan leiden tot ongerief bij alle diersoorten die van nature in een sociaal verband leven en waar ouders de jongen verzorgen. De jongen zijn voor hun lichamelijke en geestelijke gezondheid afhankelijk van de (op)voeding door de ouder(s). Scheiden van jongen en ouders moet op een adequate leeftijd van de jongen geschieden. Daarnaast moeten gezelschapsdieren op jonge leeftijd (ook al bij de fokker) kennismaken met mensen en de omstandigheden in de mensenwereld. Voor diverse zoogdieren en vogels geldt dat, als zij niet goed gesocialiseerd zijn binnen de soort en met de mensenwereld, dit tot permanente en onherstelbare gedragsafwijkingen, angst en stress leidt."

AAP vindt het daarom belangrijk dat er normen worden gesteld voor het houden van gezelschaps-dieren, waarbij niet alleen aandacht is voor hun lichamelijke, maar ook voor hun psychisch welbevinden, bijvoorbeeld ten aanzien van sociale situaties. Wij verzoeken u echter om het begrip socialisatie niet te beperken tot aanpassingen aan houderijomstandigheden en zodanig te omschrijven dat er ook veel ruimte blijft voor het uitoefenen van natuurlijk gedrag.

Begripsbepaling inrichting

Volgens artikel 1 is een inrichting een "aan een locatie gebonden ruimte of ruimtes, bestemd voor de in artikel 3 bedoelde activiteiten." Volgens de NvT (pagina 5) is het bedrijfsmatig verkopen en afleveren van gezelschapsdieren op beurzen en tentoonstellingen niet mogelijk, omdat ze niet aan een locatie gebonden zijn, evenals het verkopen op straat. AAP juicht dit van harte toe. Wij betreuren het dat dit alleen geldt voor activiteiten die met enige regelmaat en in zekere omvang plaatsvinden. Het verkopen van dieren door particulieren op straat of via beurzen, is niet altijd duidelijk te omschrijven als "bedrijfsmatig", "van enige omvang", "regelmatig" of met "winstoogmerk", terwijl de welzijnsproblemen aanzienlijk kunnen zijn. Als het

¹ F. Leenstra, C. Vinke, M. van Dongen, N. Pasmooij, R. van der Leij, R. Ferwerda en J. Stumpel (2010). *Ongerief bij Gezelschapsdieren*. Wageningen UR Livestock Research/Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.

doel van dit besluit is “de handel, fok en opvang van gezelschapsdieren te reguleren met het oog op verbetering van dierenwelzijn”, zoals in de inleiding van de Nota van Toelichting staat, dan is het verstandig om het verkopen van dieren op straat, op beurzen en tentoonstellingen volledig te verbieden. Dit zou bijvoorbeeld onder artikel 19 toegevoegd kunnen worden, waarin het ook al verboden is om gezelschapsdieren ten behoeve van verkoop of aflevering in een etalageruimte van een inrichting te huisvesten of tentoon te stellen.

Op het gebied van dierenwelzijn zou ook veel winst behaald kunnen worden door verkoop van dieren in tuinentra, bouwmarkten en dergelijke aan banden te leggen. Het verkopen van dieren op plaatsen waar mensen voor heel andere doelen naar toe gaan, werkt impulsaankopen in de hand. Volgens het rapport *Ongerief bij Gezelschapsdieren* van WUR/UU zijn dierhouders die in een opwelling, of voor kinderen en soms door status gedreven, dieren aanschaffen een grote risicofactor voor het ongerief bij dieren. Volgens de onderzoekers zijn het juist deze mensen die een complete keten van ongerief in stand houden: bij het houden dier, bij die dieren in de handel en bij de fokdieren. “Zij maken vaak de markt voor dieren en een wijze van houden, die uit dierenwelzijnsoogpunt niet acceptabel is.”

Verschillen tussen soorten

Het is goed dat er middels voorschriften eisen worden gesteld aan de verzorging en huisvesting van gezelschapsdieren. Het is helaas niet altijd duidelijk waarom in enkele gevallen voor honden en katten andere, vaak uitgebreidere, regels gelden dan voor de overige gezelschapsdieren. Zo wordt in artikel 3 ‘winstoogmerk’ toegevoegd als maat voor het bepalen van de omvang van de activiteiten voor andere dieren dan honden en katten. Het is wenselijk om voor alle gezelschapsdieren vergelijkbare regels en voorschriften te laten gelden. Dit geldt zeker ook voor zaken die direct gevolgen hebben voor de gezondheid en het welzijn van de dieren, zoals de noodzakelijke vaccinaties (artikelen 7 en 13), buitenlucht en voldoende bewegingsvrijheid (artikel 14). Deze zijn voor vele andere diersoorten dan honden en katten ook van groot belang. We hopen dat voor alle dieren die gehouden mogen worden richtlijnen en/of voorschriften komen voor de wijze waarop ze gehuisvest en verzorgd moeten worden.

Gezelschapsdieren voor andere ‘gebruiksdoelen’

Activiteiten met gezelschapsdieren die voor andere doeleinden worden gehouden, zoals proefdieren, landbouwhuisdieren, dierentuindieren en circussen, vallen buiten de reikwijdte van het ontwerpbesluit gezelschapsdieren. Voor proefdieren, landbouwhuisdieren en dierentuindieren zijn andere wetten en regels van toepassing die het welzijn van de dieren zouden moeten borgen. Voor circusedieren is er echter geen regelgeving. Dit acht AAP, gezien de ernstige welzijnsproblemen die zich in het bijzonder bij wilde dieren kunnen voordoen (alweer vastgesteld in een rapport van Wageningen UR²), onwenselijk. Wij zouden graag zien dat, vooruitlopend op een verbod op het gebruik van wilde dieren in circussen, regels worden gesteld om het welzijn van circusedieren te verbeteren.

Procedure

Tot slot willen we enkele opmerkingen maken over de procedure. In de toelichting bij de internetconsultatie wordt aangegeven dat de reikwijdte van het besluit in beginsel niet meer voor wijziging vatbaar is. Als motivatie wordt gegeven: “Er is veelvuldig overleg geweest met betrokken sectoren over de reikwijdte van het ontwerpbesluit [...]” Dit is helaas niet volledig juist. Met de CDON, waarin 24 dierenwelzijnsorganisaties verenigd zijn, is bijvoorbeeld geen overleg gevoerd. Wij betreuren dat en hopen dat AAP en de andere CDON-leden bij het vervolg van het proces betrokken zullen worden.

We zouden het bovendien zeer op prijs stellen als we over de voortgang van de consultatierondes geïnformeerd worden. Dit is tot nu toe niet optimaal gebleken. Sinds AAP op 30 maart 2010 een reactie heeft gestuurd op het Ontwerpbesluit Houders van dieren, is het opvallend stil gebleven. Het rapport *Ongerief bij gezelschapsdieren*, dat in juni 2010 in opdracht van het toenmalige ministerie van LNV gemaakt werd, gaf alle aanleiding om op korte termijn maatregelen te treffen. Dit rapport concludeerde dat bij het houden van gezelschapsdieren van alle categorieën en soorten vormen van (ernstig) ongerief voor komt. Omdat meer dan de helft van de Nederlandse huishoudens huisdieren heeft, is de omvang van de problematiek groot. Het is daarom te betreuren dat een ander rapport van Wageningen UR dat aanbevelingen doet over de criteria die belangrijk zijn bij het vaststellen van de positieflijst en welke dieren op de positieflijst zouden moeten komen, nu reeds enkele maanden bij de Staatssecretaris van EL&I op het bureau ligt. Er is geen reden om dit onderzoeksrapport niet naar buiten te brengen zodat partijen zich op de

² H. Hopster, M. van Dierendonck, H. van den Brandt en K. van Reenen (2009). Welzijn van dieren in reizende circussen in Nederland; circuspraktijk in 2008. Animal Sciences Group, Wageningen UR.

voorgenomen consultatieronde over de positieflijst kunnen voorbereiden. Een positieflijst die al sinds de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren van 1992 op zich laat wachten.

Het conceptbesluit gezelschapsdieren en het ontwerpbesluit Houders van dieren hebben veel raakvlakken. Het is echter niet duidelijk hoe deze twee besluiten onderling samenhangen. Het is daarom jammer dat nog niet duidelijk is óf en hoe de reacties op het ontwerpbesluit Houders van dieren zijn verwerkt en of er in dat besluit inmiddels een koppeling is gemaakt met het onderhavige conceptbesluit gezelschapsdieren. We hopen dat we spoedig over de voortgang van de consultatierondes geïnformeerd zullen worden.

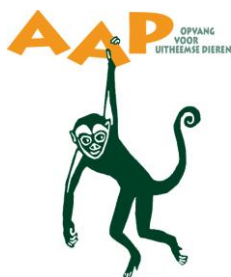
Tot slot

Stichting AAP hoopt met deze reactie een constructieve bijdrage te leveren aan het beleid ten aanzien van dieren in het algemeen, en uitheemse zoogdieren in het bijzonder. AAP wil benadrukken dat zij graag bereid is haar kennis en expertise op het gebied van uitheemse zoogdieren in te zetten voor het opstellen van normen voor het houden van uitheemse zoogdieren en voor het opstellen van een positieflijst en de daarbij horende criteria. Uiteraard zijn wij gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Drs. David van Gennep
Directeur Stichting AAP

Bijlage: Reactie Stichting AAP op ontwerpbesluit Houders van dieren (Wet dieren)

Betreft: Reactie Stichting AAP op ontwerpbesluit Houders van dieren (Wet dieren)

Almere, 30 maart 2010

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij ontvangt u in het kader van de consultatieronde een reactie van Stichting AAP op de ontwerpbesluiten Wet dieren, in het bijzonder op het ontwerpbesluit Houders van dieren.

Stichting AAP

AAP is een opvangcentrum voor uitheemse zoogdieren. De dieren bij AAP komen uit de illegale handel, van circussen of kleine failliete dierentuinen in de Europese Unie, uit proefdierlaboratoria of van particulieren die de zorg voor een dier niet meer op zich kunnen of willen nemen. AAP wordt dagelijks geconfronteerd met de gevolgen van niet sluitende wet- en regelgeving in Nederland en de Europese Unie. AAP kan de toestroom van de dieren niet aan. Er worden veel meer dieren aangemeld dan dat er plek is in het opvangcentrum in Almere, waardoor veel dieren enige tijd moeten wachten voor er ze bij AAP kunnen worden geholpen. Daarom is het beperken van de instroom door goede (handhaving op) wet- en regelgeving van zeer groot belang.

Samenvatting

In deze reactie zal achtereenvolgens worden ingegaan op de positieflijst voor zoogdieren, het scheiden van dieren en het houden van dieren in dierentuinen. Daarnaast zullen we enkele algemene opmerkingen maken. Voor een uitvoerige reactie op deze en andere punten, verwijzen we u graag naar de reactie van de Coalitie DierenwelzijnsOrganisaties Nederland (CDON), van 29 maart jl.

Positieflijst

Stichting AAP wordt dagelijks geconfronteerd met de gevolgen van het ontbreken van een positieflijst. De vele prairiehondjes, uitheemse eekhoorns, wasberen en stinkdieren in de opvang van AAP maken dat heel erg duidelijk. Daarom is AAP een warm voorstander van een positieflijst voor zoogdieren, zoals in de Wet dieren is voorzien. Zolang de oorzaak van de problemen niet wordt weggenomen en het houden van ongeschikte huisdieren volop in de belangstelling staat, zullen exotische dieren in grote getale in de opvangcentra terecht blijven komen met grote welzijnsproblemen als gevolg.

Sinds de in werkingtreding van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) in 1992 is door vele partijen gewerkt aan een positieflijst voor gezelschapsdieren. Ook Stichting AAP heeft in de afgelopen jaren graag bijgedragen aan de tot standkoming van de positieflijst voor zoogdieren (advies RDA, 2003/07 en advies RDA, 2006/10). De vaststelling van de lijst werd vertraagd, omdat gewacht werd op een arrest van het Europese Hof van Justitie over de Belgische positieflijst (arrest Andibel van 19 juni 2008, zaaknr. C-219/2007). Aangezien het Hof heeft bepaald dat een lijst met te houden dieren niet strijdig is met Europees recht, indien aan een aantal in dat arrest genoemde voorwaarden wordt voldaan, leek niets een Nederlandse positieflijst in de weg te staan. Wij waren dan ook teleurgesteld dat de positieflijst bij ministeriele regeling vorm krijgt en niet al in het ontwerpbesluit Houders van dieren is geregeld.

Criteria

Daarentegen zien wij ook de tekortkomingen van de positieflijst voor zoogdieren in zijn huidige vorm, zoals is opgesteld door de Raad voor dierenaangelegenheden (advies, RDA, 2006/10). Ten eerste omvat de lijst

complete families, subfamilies en genera, die soms uit vele tientallen soorten kunnen bestaan. Dit maakt handhaving moeilijk, zo niet onmogelijk. Ten tweede is de lijst vrijwel volledig gebaseerd op dierenwelzijnscriteria. Andere aspecten die mogelijk vanuit een andere optiek relevant kunnen zijn, zijn -een enkele uitzondering daargelaten- buiten beschouwing gelaten. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan soortenbescherming, gevaar voor volksgezondheid (zoonosen), risico's voor verspreiding van dierziekten en gevaar voor faunavervalsing bij ontsnapping.

Stichting AAP zou daarom willen pleiten voor een positieflijst, waarbij deze aspecten integraal zijn meegenomen. Wij hebben dan ook met veel instemming kennis genomen van de Belgische positieflijst (Koninklijk besluit tot vaststelling van de lijst van niet voor productiedoeleinden gehouden zoogdieren die gehouden mogen worden, N. 2009 -2926, 16 juli 2009). Hiervoor zijn alle bovengenoemde criteria uitvoerig en integraal meegewogen. De criteria die in het ontwerpbesluit Houders van dieren worden genoemd zijn echter veel minder uitgebreid als het gaat om fysiologische, ethologische en ecologische aspecten uit het Belgische Koninklijke Besluit. De reden hiervoor is ons echter niet duidelijk. We zouden daarom willen pleiten voor een uitbreiding van de criteria, analoog aan het Belgische model. Daarbij vinden wij het van groot belang dat in geval van tegenstrijdige gegevens of informatie over de 'houdbaarheid' van dieren van een bepaalde soort, het voordeel van de twijfel aan het dier wordt gegeven, zoals ook de strekking is van het Andibel-arrest en als zodanig is opgenomen in het Belgische Koninklijk Besluit.

Belgisch voorbeeld volgen

Zoals gezegd zijn in België alle bovengenoemde criteria uitvoerig en integraal meegewogen. Dat heeft geresulteerd in een lijst waarop de meeste soorten die volstrekt ongeschikt zijn om als huisdier te worden gehouden ontbreken. Wij zouden er voor willen pleiten om deze soortenlijst ook voor Nederland te gebruiken en vast te stellen. Hierbij willen wij de volgende kanttekeningen maken:

- Enkele dieren hebben zeer veel ruimte nodig, zoals bijvoorbeeld de op de lijst voorkomende hoefdieren en de Bennet wallabi. Deze wallabi raakt bovendien erg snel gestresst en uitermate bang voor honden. Wij geven u in overweging om deze dieren niet op te nemen op de lijst, of ten minste hiervoor aanvullende voorschriften op te nemen.
- Moefflons, steenbokken en Aziatische buffels worden voorzover bij ons bekend momenteel niet als huisdier gehouden in Nederland. Het is dan ook de vraag of het plaatsen van deze dieren op de positieflijst wenselijk is.
- Als alle voor de productie aangewezen zoogdieren op de positieflijst komen, betekent dat dat bijvoorbeeld iedereen waterbuffels kan gaan houden (art. 1.3, lid 1 onder b met NvT p. 11, 42). Veel van de voor productie te houden dieren stellen hoge eisen aan hun verzorging en bereiken dan bovendien veelal hoge leeftijden, waarbij 25 jaar geen uitzondering is. Ook van de voor productie aangewezen zoogdieren zou een afweging of ze geschikt zijn als huisdier wenselijk zijn.
- Er worden bij het opvangcentrum van AAP in Almere vele uitheemse eekhoorns aangeboden. Het is moeilijk om onderscheid te maken tussen de verschillende soorten, met name tussen de gestreepte grondeekhoorns. Zelfs voor een expert. Ook de op de Belgische lijst genoemde Siberische grondeekhoorn (boeroendoek) is een veelvoorkomende soort in de opvang. Deze dieren zijn veelal afkomstig van particulieren. Al deze eekhoorns zijn stressgevoelig en stellen hoge eisen aan hun omgeving. Wanneer aan deze eisen niet tegemoet wordt gekomen, heeft dat grote welzijnsproblemen tot gevolg. Het is een solitair dier, schemer- en nachtactief, houdt een winterrust/slaap, heeft een zeer groot territorium nodig en is schuchter. De eekhoorns die bij AAP binnenkomen hebben vrijwel zonder uitzondering ernstige gedragsproblemen, zoals het vertonen van stereotyp gedrag. Daarnaast kunnen deze dieren bij ontsnapping een bedreiging vormen voor de inheemse fauna. Aangezien de capaciteit voor opvang van deze dieren beperkt is in ons land, worden deze eekhoorns vaak losgelaten, met alle gevolgen van dien. Dat maakt uitheemse eekhoorns volgens AAP uitermate ongeschikt om als huisdier te worden gehouden.
- Degoe's worden veelvuldig gehouden in Nederland. Ze worden echter ook veelvuldig afgestaan aan AAP, omdat de eigenaar zelden in staat is de dieren de nodige zorg te geven. De degoe is een soort met complex sociaal gedrag. Ze hebben bovendien sterke knaag- en klimbehoeften en stellen extreem hoge eisen aan hun voeding. Ze hebben een strikt suikervrij dieet nodig. Door onjuiste voeding, die bijvoorbeeld fruitsuikers bevat, krijgen de dieren ernstige gezondheidsproblemen of sterven ze. De degoe's die bij AAP worden binnengebracht hebben vrijwel allemaal zeer ernstige oogafwijkingen en tandproblemen. Door de hoge eisen kan gesteld worden dat degoe's ongeschikt zijn voor een leven in de huiskamer.
- De Mara (pampahaas) is een dier dat zelden gehouden wordt in ons land. En dat is maar goed ook, want het dier is zo stressgevoelig dat het letterlijk doodgaat van angst wanneer het onder onjuiste

omstandigheden wordt gehouden. Dat geeft voldoende grond om dit dier niet op de positieflijst te plaatsen.

- De prairiehond is een graver bij uitstek. Aangezien ze veelal bovengronds gehuisvest worden, leidt dit tot verveling en stress. Bovendien zijn ze nauwelijks bovengronds te huisvesten. Ze knagen ze zich in een paar uur door gaas en ze kunnen over hekwerken klimmen. Daarom worden ze veelal in glazen bakken gehouden, waar ze voortdurend uit proberen te springen. Dit heeft vaak rugletsel tot gevolg. Bovendien zijn het sociale dieren die in hechte familiegroepen leven, die zich niet makkelijk laat combineren met niet-gerelateerde soortgenoten. De soort is zeer territoriaal en in de paartijd onverwacht onverdraagzaam. Met hun gebit kunnen de dieren behoorlijk verwondingen aanrichten. Ze stellen net als degoes hoge eisen aan hun voeding; ze moet veel knagen en zijn gevoelig voor suikerziekte.

Het lijkt AAP gerechtvaardigd dat de diersoorten die op grote schaal met ernstige gedragsstoornissen bij gespecialiseerde opvangcentra worden gebracht niet op de lijst worden opgenomen. De wasbeer, het stinkdier, de prairiehond, de neusbeer en de gestreepte grondeekhoorns voeren al jarenlang de top vier van deze ranglijst bij AAP aan. Daarnaast zouden dieren die uit het wild gevangen zijn niet op grote schaal gehouden moeten worden, om (op termijn) bedreiging van de wilde populaties te voorkomen.

Culturele en historische aard

In tegenstelling tot wat op de bijeenkomst van 24 maart jl. werd aangegeven, wordt in de Nota van toelichting aangegeven dat bij 'soorten die in de praktijk reeds een lange tijd in Nederland worden gehouden' kan worden gedacht aan honden en katten. Er staat echter ook dat de door de Raad voor dierenaangelegenheden (advies RDA 2006/10, december 2006) opgestelde lijst kan worden beschouwd als een indicatie voor die soorten. Deze soorten die op deze lijst voorkomen zijn echter vrij willekeurig gekozen. Een groot deel van de families, subfamilies, genera en soorten van deze lijst worden in het geheel niet gehouden in ons land. Vele diersoorten op deze lijst ondervinden grote welzijnsproblemen wanneer zij in gevangenschap gehouden zouden worden. Daarnaast worden vele soorten genoemd die in hun voortbestaan worden bedreigd en daarom in de verschillende bijlagen van CITES zijn opgenomen. Het lijkt ons niet de bedoeling dat deze soorten worden gezien als diersoorten die vanwege 'culturele of historische aard' zouden mogen worden gehouden. Het kan niet de bedoeling zijn van de Wet dieren dat dierenwelzijn ondergeschikt raakt aan het feit dat iets een gewoonte of traditie zou zijn.

Kennis en expertise

Niet alleen de dieren, maar ook de houders, hebben belang bij een positieflijst met daarop alleen soorten die geschikt zijn om als gezelschapsdier te worden gehouden. Dit kan alleen wanneer alle verschillende criteria zorgvuldig tegen elkaar worden afgewogen. Het in de Nota van Toelichting genoemde onderzoek van Wageningen UR, die de verschillende soorten gaat toetsen, kan deze taak vervullen. Het is belangrijker van belang dat dit onderzoek breed geborgd wordt. Stichting AAP verzamelt reeds jarenlang systematisch informatie over exotische zoogdieren en de problemen die zij kunnen veroorzaken. Graag zou AAP als een van de meest ervaren en goed gedocumenteerde partijen in het veld, samen met het ministerie van LNV, onderzoekers van Wageningen UR en andere branchepartijen, bij het opstellen van de positieflijst en de bijbehorende criteria een inhoudelijke rol vervullen. Wanneer input van de sector in brede zin meegenomen wordt, zal dat bovendien bijdragen aan het verkrijgen van draagvlak voor de uiteindelijke positieflijst

Overgangsregeling

Bij de inwerkingtreding van de positieflijst zal er voor op dat moment gehouden exemplaren van diersoorten die niet op deze lijst voorkomen een (overgangs)regeling moeten worden getroffen. Stichting AAP heeft reeds jarenlange ervaring met het opvangen en herplaatsen van vele diersoorten en wil benadrukken dat zij graag bereid is haar expertise en netwerk op het gebied van uitheemse zoogdieren in te zetten om een bijdrage te leveren aan het welslagen van de implementatie van de positieflijst en de daarbij behorende overgangsregeling. Hierbij kan ook worden gedacht aan het inzetten van de opvangcapaciteit van AAP.

Scheiden van dieren

In artikel 1.18 worden verschillende leeftijden genoemd waarop enkele diersoorten van hun ouders gescheiden mogen worden. Het is niet geheel duidelijk waarop deze selectie is gebaseerd. Het lijkt ons aan te bevelen om voor alle dieren een minimale leeftijd te noemen waarop jonge dieren van hun ouder(s) gescheiden mogen worden. In algemene zin zou hiervoor moeten gelden dat de dieren niet meer afhankelijk zijn voor voeding of het aanleren van (sociale) gedragingen door de ouderdieren.

Het scheiden van dieren op te jonge leeftijd kan ook voor andere diersoorten grote welzijnsgevolgen meebrengen. Leidend zou moeten zijn of dieren door deze scheiding in staat zijn om hun soortspecifieke gedrag te vertonen, inclusief het leven in groepen van sociale dieren.

De leeftijden waarop in artikel 1.18 genoemde primaten gescheiden mogen worden, zijn bovendien uitermate laag. Het artikel is bedoeld om welzijnsproblemen ten gevolge van de scheiding te voorkomen, zo blijkt uit de Nota van Toelichting. Dan lijkt het AAP niet de bedoeling dat chimpansees al na 3 of 4 jaar van hun moeder mogen worden weggenomen. De dieren zijn dan welliswaar niet meer afhankelijk van de moeder voor hun voeding, maar ze zijn nog wel ruim 10 jaar van de moeder afhankelijk voor de zorg en het aanleren van allerlei chimpanzee-eigen gedragingen.

Ook voor de andere primaten wordt een leeftijd genoemd die te omschrijven is als de peuterleeftijd. Al deze apen zijn op de genoemde leeftijden nog sterk afhankelijk van hun ouder. Aangezien wij niet weten wat de reden voor opname op deze lijst was, en wat de overwegingen waren om tot deze leeftijden te komen, kunnen wij niet inschatten wat hier precies beoogd is. Uiteraard is AAP bereid om de bij haar aanwezige kennis van primaten, inclusief de verschillende leeftijden waarop de dieren voor de verschillende onderdelen onafhankelijk worden van hun ouder(s) aan u kenbaar te maken en hierover met u van gedachten te wisselen.

De onder b genoemde leeftijden zijn nog lager, maar alleen van toepassing indien de dieren in groepen met soortgenoten worden geplaatst. Dat impliceert dat de onder a genoemde primaten op de daarbij horende leeftijd geïsoleerd mogen worden gehouden. Dat zou zeer ernstige sociale gevolgen hebben, die tot onaanvaardbare welzijnsproblemen leiden. Het isoleren van sociale dieren, jong of oud, zou in het algemeen ook voor andere sociaal levende soorten niet moeten zijn toegestaan. Dit zou neerkomen op een ernstige vorm van sociale deprivatie die als (zeer grove) mishandeling strafbaar gesteld zou moeten worden. Uitzondering hierop zou kunnen worden gemaakt voor sociale dieren die door domesticatie al eeuwenlang in de mens hun sociale soortgenoten zien.

Wij vinden het opmerkelijk dat in de Nota van Toelichting staat dat 'ten principale' geen bezwaren bestaan tegen het scheiden van jonge dieren van het ouderdier eerder dan dat van nature plaatsvindt'. Uitgaande van de intrinsieke waarde van het dier en de vrijheid tot ontplooiing van het natuurlijk gedrag bestaat hier echter wél een principiële bezwaar tegen – en er zullen dus andere, zwaarder wegende belangen in het geding moeten worden gebracht om hiervan af te wijken. Wij zouden graag een dergelijk afwegingskader willen opnemen bij dit artikel, zoals het 'Nee, tenzij-principe' vereist.

Dierentuinen

De definitie van 'wilde dieren' in artikel 4.1 laat volgens AAP te wensen over, temeer daar voor productie te houden dieren geen 'wilde dieren' meer zijn. Dat is vreemd, aangezien 'wildheid' geen criterium is voor het al dan niet toestaan van het houden van dieren voor productie. Zo staan er diverse wilde, of althans niet-gedomesticeerde, dieren op deze lijst.³ Het creëren van een aparte juridische werkelijkheid van 'wilde dieren' is ons inziens onwenselijk. Wij zouden er voor willen pleigen om het al dan niet gedomesticeerd zijn onderdeel te maken van deze definitie.

Helaas wordt in het ontwerpbesluit Houders van dieren veel verantwoordelijkheid bij dierentuinen gelegd als het gaat om de toepassing van de Wet. Er is slechts weinig aandacht voor functie, huisvestingseisen, fok- en transactiebeleid van dierentuinen. Aangezien er een veelheid aan instellingen is die onder het begrip 'dierentuin' vallen, die sterk variëren in omvang en kwaliteit, kan dit nadelig uitpakken voor de gehouden dieren. AAP is niet tegen doelvoorschriften, maar op enkele punten zijn aanvullende voorschriften wellicht nodig om het welzijn van de dieren te borgen.

Stichting AAP werkt vaak samen met erkende en kwalitatief goede dierentuinen in binnen- en buitenland, met name voor het herplaatsen van geresocialiseerde dieren. Wij zouden in aanvulling op de in artikel 4.10 genoemde functies het opvangen van dieren uit opvangcentra en in beslag genomen dieren willen toevoegen. In toenemende mate wordt permanente opvang voor dieren gezocht, en dierentuinen zouden hier een belangrijke bijdrage aan kunnen leveren, al dan niet door tussenkomst van erkende opvangcentra. Dit zou het welzijn van de dieren kunnen bevorderen en tegelijkertijd de educatieve en soortenbeschermende functie combineren.

³ Zie onder meer: Animal Science Group, *Ongerief bij rundvee, varkens, pluimvee, nertsen en paarden* (Wageningen 2007) p.7.

Algemeen

In het ontwerpbesluit Houders van dieren ontbreken nog een aantal zaken, zoals (de handel in) gezelschapsdieren en de positieflijst. Maar ook regels inzake het gebruik van dieren voor entertainment en circussen ontbreken. Dit acht AAP, gezien de ernstige welzijnsproblemen die zich voordoen bij deze dieren, onwenselijk. Wij zouden graag zien dat, vooruitlopend op een verbod op het gebruik van wilde dieren in circussen, regels worden gesteld om het welzijn van deze dieren te verbeteren⁴.

Verder ontbreekt in artikel 1.2 een verwijzing naar *psychische* mishandeling. Nu zijn het slechts vormen van geweld met lichamelijk (zichtbaar) letsel. Dat is volgens AAP te beperkt, temeer daar er nog geen criteria of normen zijn voor het *houden* van gezelschapsdieren, bijvoorbeeld ten aanzien van sociale situaties. Sensorische en sociale deprivatie, zoals eenzame opsluiting (met name van belang bij sociale diersoorten, zoals primaten) of het scheiden van levenspartners, is ook een vorm van mishandeling zijn en zou in deze opsomming niet mogen ontbreken.

Tot slot willen wij graag enkele opmerkingen maken over de procedure. Stichting AAP heeft zich, zelfstandig en via de CDON, betrokken getoond bij de nieuwe wetgeving. Wij hebben ons daarbij positief opgesteld. Ook via brieven en een rondetafelgesprek (via CDON) hebben wij input geleverd. Daarnaast is AAP van 1992 tot 2006 intensief betrokken geweest bij het opstellen van de positieflijst zoogdieren. Het is daarom uitermate teleurstellend dat Stichting AAP niet was uitgenodigd voor de consultatiebijeenkomst van 24 maart jl. Na telefonisch contact op 23 maart bleek dat er te weinig plaats zou zijn in de zaal en dat AAP zich via de CDON kon laten vertegenwoordigen. Gelukkig bleek het beleid op het laatste moment gewijzigd, zodat een vertegenwoordiger van AAP toch aan de bijeenkomst deel kon nemen. Daar aanwezig bleek dat de dierenbeschermingsorganisaties ernstig ondervertegenwoordigd waren. Dat is vreemd, aangezien de belangen van dieren het uitgangspunt zouden moeten vormen in de Wet dieren. Wij zouden derhalve graag van u horen waarom de gebruikers van dieren (zoals handelaren, circus-vertegenwoordigers, paarden- en duivenhouders) zo prominent aanwezig waren, terwijl slechts weinig dierenbeschermingsorganisaties op de hoogte waren van de bijeenkomst.

Stichting AAP hoopt echter met deze reactie toch een constructieve bijdrage te leveren aan het beleid ten aanzien van dieren in het algemeen, en uitheemse zoogdieren in het bijzonder. Stichting AAP wil nogmaals benadrukken dat zij graag bereid is haar kennis en expertise op het gebied van uitheemse zoogdieren in te zetten voor het opstellen van een positieflijst en de daarbij horende criteria. Daarnaast is AAP bereid om een bijdrage te leveren aan het welslagen van de implementatie van de positieflijst en de daarbij behorende overgangsregeling. Hierbij kan ook worden gedacht aan het inzetten van de opvangcapaciteit van AAP. Uiteraard zijn wij gaarne bereid e.e.a. nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

David van Gennep
Directeur Stichting AAP

⁴ Dit ook naar voorbeeld van Oostenrijk, en blijkens de recente aankondiging van DEFRA, het Verenigd Koninkrijk.